

Hr. Professor *Steenstrup* meddelte derefter følgende fortsatte Bidrag til Kundskab om *Bæverens*, *Kjærskildpaddens* og *Geirfuglens* tidligere Forekomst her i Landet.

Som Fortsættelse af hvad jeg i Oversigterne over vore Forhandlinger for indeværende Aars Januar-Maaned har meddelt angaaende nogle Dyr, hvis forhistoriske Tilværelse her i Landet vi først i den seneste Tid have lært at kjende, ønskede jeg endnu i samme Aargang af vore Oversigter at kunne meddele nogle nye Kjendsgjerninger, som senere have frembudt sig og som ikke uvæsentligen ville udvide vor historiske Kundskab om tre af de Dyr, der vare Gjenstand for min foregaaende Beretning, hvorfor jeg udbeder mig Opmærksomhed for følgende:

Af *Bæveren* har jeg i indeværende Sommer indsamlet Underkjæben og de fleste Dele af Lemmerne fra en Sidedel af den saakaldte Christiansholmsmose (tæt udenfor Dyrehaven); Knoklerne, som laae næsten lige ved Bunden, have upaatviveligt tilhørt eet og samme Dyr, men de laae ikke saa sammenhængende, at der med tilstrækkelig Grund kunde formodes at have været et helt Skelet. Da jeg netop fra denne Mose har de mest talende Vidnesbyrd om den betydelige Virksomhed, som Landets vilde Rovdyr have vist med Hensyn til Knoklers Nedbringelse i vore Törvmoser, er jeg ikke utilböielig til at antage, at de omtalte Knokler snarere ere Levninger af en ved Rovdyr hidbragt Bæver, end Levninger af et Dyr, som har havt sin Bolig paa dette Sted. Imidlertid har jeg dog ikke paa Knoklerne kunnet finde Spor af Rovdyrenes Tænder, saaledes som de ellers saa karakteristisk ere at finde paa en Mængde af Mosernes Knokler. — Vidnesbyrd om Bævernes rolige Liv og Ophold i flere af de ældre Vanddrag, der nu ere Moser, har jeg derimod i sidste Sommer fundet paa flere Steder, idet jeg oftere har iagttaget saadanne „Bæverstokke”, som dem jeg i min forrige Beretning omtalte fra Mariendals-Mosen. Da disse aldrig kunne miskjendes, naar man først har faaet Öiet aabnet

for dem, og da dernæst hver enkelt Bæverfamilie, ja man kan sige hver enkelt Bæver, nödvendigvis maa have efterladt sig et stort Antal af dem, saa afgive de et ypperligt Hjælpemiddel til at komme til Kundskab om Bæverens tidligere Udbredning og Virksomhed, og ved disses Hjælp ville vi sikkert inden lang Tid faae Vished om, hvorvidt Bæveren har været udbredt over Landet, og hvor almindelig og talrig den i det Hele har været. — Jeg vil særlig fremhæve tvende Moser, i hvilke jeg har iagttaget betydelige Mængder af disse sammenhobede og tildels afgravede „Bæverstokke.” Den ene er *Brönsholms-Sömose*, liggende lidt N. for Landsbyen Brönsholm og V. for Landevejen til Helsingöer; i dennes vestlige Ende have større og dybere Törvegrave blottet en Törvevæg i en Strækning af omtrent 20 Alen, og i denne lodrette, sorte Törvevægs hele Udstrækning iagttog jeg en vandret Linie af kredsrunde, lysere Flader, der hidrörte fra et stort Antal tæt ved Siden af hinanden og næsten i samme Plan liggende Trægrene, som Spaden havde overskaaret og som ved nærmere Undersøgelse alle viste sig at være saadanne Grene, der vare fældede af Træerne ved Bævertænder og ved de samme Redskaber vare blevne berövede en større eller mindre Del af deres Bark. Tykkelsen af disse Stykker var meget forskjellig, fra 2 til 4 Tommer; Længden syntes ogsaa at være meget forskjellig. Paa de mer eller mindre afgravede Partier i Mosen fandt jeg i det nederste imod Bunden stödende Törvelag i alle Retninger mellem hinanden liggende Grenestykker, hvis Form og Overflade viste, at de havde samme Oprindelse. Hvorfor Grenene i den ovennævnte Linie vare lagte saagodt som i een eneste Retning, er ikke let at afgjøre, især for Den, som aldrig har havt Leilighed til at iagttage Bæverens daglige Liv og Færd; men Regelmæssigheden af deres Leiring var saa stor, at de strax gjorde det Indtryk paa iagttageren, at de ikke naturligen, men ved en ordnende Kraft udenfra, maatte være komne i denne Stilling. Min

förste Mistanke var den, at Mennesket her havde været virksomt, men en nöiere Betragtning viste snart den rette Sammenhæng.

Den anden Mose ligger i en Slei eller Lavning tæt Ö. f. Landevejen mellem Gjentofte og Lyngbye, ikke langt fra den lille By Vangede, men Mosens Navn lykkedes det mig ikke at faae at vide; der var först nylig begyndt at graves i den; Törvegraven fremböd i den ene Retning en lodret Væg af 11 Alens Længde, og langs hen i denne Væg fandtes et Stratum af længere eller kortere, mer eller mindre tykke Trægrene, der alle vare afskaarne ved Bævertænder og tildels tillige afbarkede ved disse; laae de ikke saa regelmæssigen i een Linie, som paa foregaaende Sted, saa dannede de et desto tykkere Lag, thi det hele Stratum af disse Bæverstokke var idetmindste 3 Qvarteer tykt; hvorlangt det strakte sig hen i den uopskaarne Del af Törven, kunde naturligvis ikke afgjöres; Laget laae i en Dybde af henved 3 Fod. Paa ingen af disse Steder fandt jeg Knokler af Dyret, men det er at vente, at vi fra saadanne Steder, paa hvilke Bæveren saa kjendelig har havt et mere dagligt Ophold, skulle efterhaanden faae det til en Sammenligning med de paa enkelte Punkter i Europa endnu levende Bævere nödvendige Materiale af Knokler. — Udenfor Sjælland havde vi hidtil ikke fundet Spor af dette Dyr; i sidste Sommer har Museet imidlertid blandt Gjenstande, der vare opgravede af Moser i Fyen og af Hr. Conferentsraad *Vedel-Simonsen* til *Eldvedgaard* indsendte til Museet for nordiske Oldsager, erholdt Skjæretanden af en Bævers Overkjæbe, og der kan saaledes ingen Tvivl være om, at Bæveren i en fjernliggende Tid ogsaa har levet paa denne Ö.

Af *Kjærskildpadden* er der siden min forrige Beretning, hvori jeg kunde anmelde et andet og tredie Exemplars Ankomst til Museet, kommet betydelige Levninger for Dagen, og jeg har dennegang den Glæde at kunne anföre, at Museet i Löbet af denne Sommer har modtaget fire fuldstændige eller temmelig fuldstændige Ryg- og Bugskjolde, og desuden flere større Par-

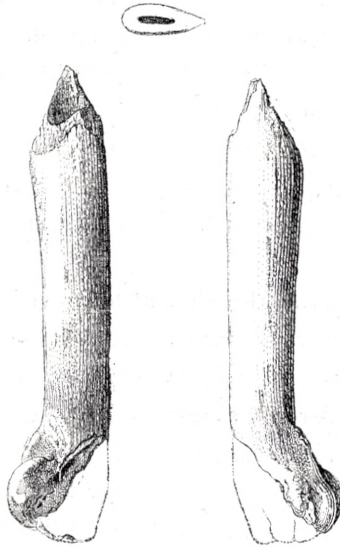
tier af disse, samt nogle løse Knokler af Lemmerne og Hovedet, ialt af mindst *syv* forskellige Individider, alle opgravede i samme Törvemose, hvori de tvende sidst omtalte vare fundne, nemlig Ladagermosen under Stamhuset *Egholm*, og ligesom disse skylder Museet ogsaa denne nye Tilvæxt til Hr. Kammerherre *Wolfgang v. Haffners* velvillige Omhu for Opbevaring og Indsendelse af de i Moserne paa hans Gods fundne Gjenstande. Tilvæksten har sin videnskabelige Værd ikke alene i det tilvebragte forøgede Sammenligningsmateriale, som allerede nu viser meget iöinefaldende Forskjelligheder, der maaskee maa tydes som Kjönsforskjæl, men ogsaa i de grundede Udsigter, den giver os til at erholde et nogenlunde fuldstændigt Materiale til et nöiere Studium af denne Fortidsform. I den Henseende fortjener det vistnok allerede her i denne korte Meddelelse at fremhæves, at det ved en hensigtsmæssig Behandling er lykkedes at bevare Hornbeklædningen paa større Partier af Bug- og Rygskjoldene og det endog med de oprindelige Farvetegnninger, hvilket er af stor Vigtighed med Hensyn til en strengere Bestemmelse af Arten og en fuldkommen Afgjörelse af dens Artsidentitet med den i Mellemeuropa endnu levende.

Med Hensyn til den Tid, fra hvilken disse talrige Skildpaddlelevninger hidröre, vil jeg endnu anföre, at de alle ifölge Hr. Kammerherrens skriftlige Meddelelse ere fundne i en bestemt Dybde af Mosen, temmelig nær ved Bunden, og netop i et Lag af Törven, hvori der ogsaa findes hyppige Levninger af andre Dyr, og det undertiden saaledes blandede med disse, at det forekom Indsenderen usandsynligt, at ikke alle disse Indblandinger skulde være nedkomne i Törven samtidigt. De övrige mig sendte Knokler fra denne Mose tilhöre flere Individider af en Oxe, der i visse Henseender ligner *Bos frontosus Nilss.*, af Ged, Faar og Svin, alle röbende at være af Husdyr og at være af tilberedte og spiste Individider; nogle af dem bære tillige Spor af Hundegnav; enkelte Skaar af grove og simple Lerkar bleve fundne med dem. — Ere Skildpadderne, som ikke

viste det ringeste Spor af at være blevne spiste eller bare Mærker af noget Redskab, omkomne og begravede paa Bunden af den daværende Vandmasse samtiden med at disse Levninger af Husdyr ere nedkomne deri, da kan der ikke være nogen Tvivl om, at disse Skildpadder-Individer baade ere yngre end Landets oprindelige Dyreverden, og end Urindvaanernes Tid, eller Steenalderen, og kun kunne være et Par Aartusinder gamle. — Knoklerne af Husdyrene havde iøvrigt *deres* Interesse som Bidrag til Oplysning om vore Husdyrs dunkle Fortidshistorie, da der fra flere Moser ere komne ikke faa saadanne Samlinger af Knokler frem, der alle have en mærkelig Overensstemmelse og vistnok hidrøre fra een og samme Tid, eftersom de vidne om een og samme Levemaade hos Beboerne.

Fra Urindvaanernes Kjøkkenmødding ved Havelse har jeg i indeværende Sommer til Museet erholdt endel Knokler, som dels ere indsamlede af mig selv, dels modtagne af Hr. stud. polyt. *Feddersen*, der oftere har understøttet mine palæologiske Undersøgelser ved Indsamling. Det vigtigste af de derved tilvebragte Bidrag til Oplysning om vor forhistoriske Fauna giver unægtelig en af Hr. *Feddersen* udgravet høire Overarmknokkel af en Fugl af de saakaldte Svartfugles Familie, og navnlig nær- mest hidrørende fra en *Alca*. Denne Knokkel har imidlertid tilhørt et Individ, der maa have været større end de største Exemplarer af vor almindelige Alk, *Alca torda* L., medens den dog er ikke saalidt mindre end den tilsvarende Knokkel af Geirfuglen, *Alca impennis* L., saaledes som det vil fremgaae af en Sammenligning af omstaaende Træsnit og den i min sidste Meddelelse givne Figur 4., der netop i naturlig Størrelse fremstiller det samme Ben af Geirfuglen, og det just fra den samme Side af Fuglen. Foruden Størrelsen er endnu ved denne Knokkel at lægge Mærke til den særdeles ringe, meget stærkt sammentrykte indre Hulhed og de overordenlig tykke Benvægge; det første Forhold antyder, at Knoklen ikke vil kunne hid-

röre fra nogen flyvende Fugl, og i Forbindelse med det sidste tillige, at denne Mangel paa Flyveevne neppe skal søges deri, at Fuglen har været en Ungfugl med endnu ikke fuldendt Vingeudvikling, men deri, at den har været en ældre til Flugt aldeles ikke bestemt Fugl, saaledes som Tilfældet er

med *Alca impennis* L. Skulde, tvert imod det der nu synes det naturligere, et foröget Materiale af Gejrfugle-Knokler — thi for Öieblikket synes der i Europas Museer ikke at være et eneste Skelet af Fuglen, endsige Knokler af Fugle af forskjellige Aldre, — vise, at Knoklen snarest tilhørte en Ungfugl, saa vilde den give et Bidrag til Kundskab ikke blot om Fuglens forhistoriske Ophold ved vore Öer og paa disses Fjorde, men tillige om dens Ophold paa disse just i dens Yngletid; er den, som alt synes at röbe, af en gammel Fugl, da antyder den, at enten maa *Alca impennis* have frembudt en usædvanlig Forskjel i Störrelse, eller den maa have hayt en mindre til Flugt udelig Art ved Siden

af sig, der da maatte være forsvunden og udryddet tillige med den, hvilket sidste forekommer mig det sandsynligste. Under alle Omstændigheder vækker altsaa denne Knokkel interessante Spørgsmaal, til hvis Besvarelse det vil være vigtigt at skaffe Materiale tilveje.

Da nu Spørgsmaalet om den saagodtsom forsvundne og udryddede *Geirfugl* atter er kommen paa Bane, vil jeg benytte Leiligheden til at fuldstændiggjøre, hvad jeg forrige Gang meddelte om denne Fugls Udbredning i det nordlige Atlanterhav i den historiske Tid. I den Anledning tilføjer jeg da, at fortsatte Undersøgelser have vist mig: at Geirfuglen har i 16de, 17de og tildels ind i 18de Aarhundrede været udbredt ved Nordamerikas Kyster lige ned til Cap Breton eller til $46\frac{1}{2}^{\circ}$ N. B.; at den i de første af disse Aarhundreder var der endog i et overordenlig stort Antal, [saa at enkelte Öer fik særegne Benævnelser efter den] og tjente som et væsenligt Provianteringsmiddel paa de første Udrustninger til Afbenyttelsen af de rige Fiskerier ved disse Kyster; at dens Hovedudbredning i den historiske Tid altsaa netop har været ved Nordamerikas Kyst, men at den ved et uhört Myrderie, netop i dens Forplantsningstid, er blevet aldeles udryddet der; at det Punkt, hvorpaa den længst har holdt sig, er en lille Öe ved Newfoundland's-Kyst, *Funks-Island* kaldet, at de af Naturforskeren *P. Stuwitz* iagttagne og indsamlede Geirfugle-Knokler netop ere fra denne lille Öe*), og at Figuren i *Edwards* var udført efter en Fugl fra en Fiskebanke i denne Öes Nærhed, hvad jeg i forrige Meddelelse gjorde opmærksom paa; at Navnet „*Pengwin*” for denne Fugl gaaer saa langt tilbage i Tiden og var en hos Söfarende saa almindelig Benævnelse paa den, at det neppe kan være laant fra de nu saakaldte Pingviner i den sydlige Halvkugle, men maa snarere fra

*) Efter den de enkelte Knokler paahængte Etiquette var i min forrige Meddelelse Findestedet for dem angivet som „Fogo”, hvilket herved ifølge bedre Oplysning rettes.

vor Geirfugl være overført paa disse, ligesom det ogsaa synes aldeles at være af wallisisk Oprindelse.

Anmærkning.

Endnu mere end forrige Gang maa jeg indskrænke min Angivelse af de Kilder, hvorpaa jeg stötter forangaaende Fremstilling; idet jeg derfor henviser til *Naturhistorisk Forenings videnskabelige Meddelelser for 1855*, hvori jeg agter at optage de vidtløftigere Optegnelser til dette Emne, berører jeg her til Veiledning for Andres Undersøgelser kun Følgende. Som *Geirfugle-* eller *„Penguin”*øer anføres paa Kortene især tvende smaa Öer eller Ögrupper, den ene ved *Newfoundlands* Sydvestkyst, den anden ved sammes Östkyst, omtrent under $47\frac{1}{2}^{\circ}$ N. B. og 57° V. L. fra Paris, og 50° N. B. og 53° V. L. fra Paris (smlgn. f. Ex. Kortene til *Charlevoix's* *histoire et description générale de la nouvelle France*. Tom. III. 1744. Chartes VII og VI. og *Anspachs* Beskrivelse over Newfoundland 1821, i *Bertuchs* *neue Bibliothek von Reisebeschreibungen*. B. XXX.). At disse Öer have Navn efter store Fugle, som forhen i stort Antal opholdt sig paa Öerne, sees *fornemlig* med Sikkerhed af de ældste Beretninger om Reiser til denne Del af Nordamericas Kyst (smlgn. *Jacques Carthier's* Reiser 1534 og 1535, *Hores* Expedition 1536, *Anth. Pakhurst's* 1578, *Sir Humphry Gilberts* 1583, *Silvester Wyets* Reise 1594, m. fl., hvilke Reiser neppe findes i nogen Originaludgave paa vore Bibliotheker, men ere optagne i *Hakluyts* i Aaret 1600 udgivne fortrinlige *Collection of the early Voyages etc.*, der i det nye Optryk fra 1810 findes paa det i flere Retninger rige *Classenske* Bibliothek; see denne *Hakluytske* Samling Vol. III. p. 250, 254; S. 168; S. 172-73; S. 242). — I disse Reiser nævnes denne „Penguin” ikke blot som en stor Fugl, men som en ikke-flyvende Fugl, og hos enkelte angives saameget om Farven og Vingen, at man maa ane Geirfuglen under Beskrivelsen; denne Anelse bliver til en stærk Formodning ved den *Edwardske* Fugls Hjem, og til Vished ved de af *Stuwitz*s hjemsendte Knokler. — Årsagen til dens Udryddelse antyder den i ovennævnte Reiser skildrede stærke Bortfangst og endnu mere den i *Stuwitz's* Dagbog optagne Beretning om dens skaanselløse Behandling, — hvilken Beretning, der er mig yelvilligen meddelt af Prof. *Rasch* i Christiania, tilligemed andre Oplysninger vil blive optagen paa ovennævnte Sted.